

RIKSADVOKATEN

Statsadvokatene

DERES REF.:

VÅR REF.:

2016/00196-018 KAK006
810.2

DATO:

01.07.2016

STATSADVOKATMØTET 2016 - OPPSUMMERING

Takk for sist og for aktiv og konstruktiv deltakelse under årets statsadvokatmøte på Gardermoen.

På vanlig måte oppsummeres de pålegg, retningslinjer og orienteringer som ble gitt under møtet. I tillegg omtales enkelte temaer som ikke ble behandlet av tidsmessige grunner. Embetslederen må formidle brevet til statsadvokatene. Det forutsettes også at statsadvokatene viderebringer pålegg mv. til politimestrene, påtalejuristene og andre berørte i regionen på en hensiktsmessig måte. Brevet vil bli lagt ut på Kilden og riksadvokatens hjemmeside.

En innholdsfortegnelse ligger ved.

1. Voldtekt av barn under 14 år – konkurrans

Etter straffeloven 2005 § 299 skal all seksuell omgang med barn under 14 år bedømmes som voldtekt. Det kreves ikke, som ved overtredelse av den alminnelige voldtektsbestemmelsen i § 291, at gjerningspersonen har skaffet seg den seksuelle omgangen ved bruk av vold eller tvang eller fordi fornærmede var ute av stand til å motsette seg handlingen. Forarbeidene forutsetter uttrykkelig at man ved overtredelser av straffeloven 2005 § 299, ikke skal anvende § 291 i konkurrans der også vilkårene etter sistnevnte bestemmelse er oppfylt, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) s. 243, 438 og 442.

Riksadvokaten er kjent med at det har vært stilt spørsmål ved om forarbeidenes anvisninger er i tråd med den generelle konkurranslæren. Påtalemyndigheten må likevel følge det syn som er kommet klart til uttrykk i forarbeidene, jf. rundskriv nr. 2/2015 punkt VII. Seksuelle overgrep mot barn begått før 1. oktober 2015 skal derimot vurderes etter straffeloven 1902, og for slike handlinger kan § 192 om voldtekt og § 195 om seksuell omgang med barn under 14 år anvendes i konkurrans.

Foreligger et sammenhengende straffbart forhold på tvers av lovskillet, kommer straffeloven 1902 §§ 192 og 195 til anvendelse på den del av forholdet som fant sted før den nye loven trådte i kraft, jf. straffeloven 2005 § 3 annet ledd. For den del av forholdet som ligger etter lovskillet, anvendes bare straffeloven 2005 § 299.

2. Vilkåret "andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen" i straffeloven 1902 § 192 og straffeloven 2005 § 291

Riksadvokaten har tidligere i én enkeltsak gitt uttrykk for at dersom gjerningspersonen skaffer seg seksuell omgang så raskt at fornærmede ikke rekker å motsette seg handlingen, vil forholdet vanskelig kunne rammes av voldtektsbestemmelsen (klagesak R12-4935). Denne rettsoppfatningen opprettholdes ikke. Dersom gjerningspersonen handlet så raskt at fornærmede ikke rakk å reagere før den seksuelle omgangen var oppnådd, må fornærmede regnes for å ha vært ute av stand til å motsette seg handlingen. Forholdet er da objektivt sett å anse som en fullbyrdet voldtekt.

3. Anvendelse av straffeloven 2005 på handlinger begått før 1. oktober 2015

Generelt

Hovedregelen i strafferetten er som kjent at det er lovgivningen på gjerningstidspunktet som skal anvendes. Fra dette utgangspunktet oppstiller straffeloven § 3 på nærmere bestemte vilkår et unntak der avgjørelsestidspunktets lov fører til et gunstigere resultat for gjerningspersonen. Anvendelsen av denne bestemmelsen volder en del tvil. En vil komme nærmere tilbake til hvordan bestemmelsen skal praktiseres i forbindelse med ajourføringen av riksadvokatens rundskriv nr. 2/2015 om ny straffelov. En nøyer seg i denne sammenheng med å omtale to problemstillinger som har vært stadig tilbakevendende.

Senkning av strafferammen – forholdet til det alminnelige straffenivået

Straffeloven 2005 § 3 tilsier bare bruk av den nye loven på handlinger begått før lovens ikrafttredelse der resultatet *i den konkrete saken* blir mer gunstig for gjerningspersonen. At strafferammen for et lovbrudd er senket, er således ikke i seg selv tilstrekkelig til å begrunne anvendelsen av ny straffelov – lovvalget må ha betydning for reaksjonsfastsettelsen i den konkrete saken, jf. nærmere riksadvokatens rundskriv nr. 2/2015 punkt III,3.

Enkelte tingretter har for eksempel anvendt straffeloven 2005 § 352 annet ledd om særlig grovt skadeverk på forhold som etter den eldre lov ville blitt subsumert under vilkåret om fare for utstrakt ødeleggelse i straffeloven 1902 § 148. Etter riksadvokatens syn er det ikke holdepunkter for at senkningen av strafferammen fra 21 år i den eldre lov til 15 år i den nye, er ment å signalisere et lavere generelt straffenivå for normalovertredelsene. Med unntak av saker som etter den eldre lov ville medført mer enn 15 års fengsel, er det derfor ikke grunnlag for anvendelse av straffeloven 2005 § 352 i stedet for straffeloven 1902 § 148 etter vårt syn.

Forvarings- og særreaksjonssaker

Det er ikke gitt overgangsregler for personer som ble idømt forvaring eller særreaksjon (tvungent psykisk helsevern og tvungen omsorg) etter straffeloven 1902, men der spørsmål om forlengelse eller prøveløslatelse fra forvaring eller opphør av særreaksjonen kommer opp etter at straffeloven 2005 har trådt i kraft. Også i disse tilfellene må lovvalget i utgangspunktet bero på en fortolkning av straffeloven 2005 § 3. Det kan imidlertid spørres om bestemmelsen er skrevet med tanke på denne situasjonen, jf. nedenfor. Underrettspraksis om dette spørsmålet er sprikende.

Det er klart at begjæringer om *prøveløslatelse fra forvaring* skal bedømmes etter lovgivningen på avgjørelsestidspunktet. Regler om prøveløslatelse hører til straffegjennomføringen, og omfattes derfor ikke av uttrykket "straffelovgivningen" i straffeloven 2005 § 3, jf. Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 398 annen spalte. Dersom spørsmålet om prøveløslatelse fra forvaring kommer opp etter 1. oktober 2015, er det således reglene i straffeloven 2005 som skal anvendes.

Mer usikkert er det hvordan man skal behandle saker om *forlengelse av tidsrammen for forvaring* eller der det reises spørsmål om *opphør av særreaksjon*. Straffeloven 2005 § 3 gir som kjent uttrykk for at straffelovgivningen på "handlingstidspunktet" skal legges til grunn. Bestemmelsen er imidlertid ikke skrevet med tanke på de ovennevnte sakstypene. Det avgjørende ved vurderingen av om f.eks. en særreaksjon skal opprettholdes er ikke lovbruddet som i sin tid dannet grunnlag for reaksjonen, men snarere situasjonen på avgjørelsestidspunktet – herunder eventuelle nye lovbrudd som domfelte har gjort seg skyldig i, jf. f.eks. Eidsivatings lagmannsretts dom 18. februar 2016 (LE-2015-117200). Frem til Høyesterett eventuelt tilkjennegir et annet syn på lovvalget, skal således tiltaler som utferdiges for å forlenge tidsrammen for forvaring eller for å opprettholde en særreaksjon, ta utgangspunkt i straffeloven 2005.

4. Ny høyesterettsavgjørelse om lang saksbehandlingstid

Høyesterett avsa 29. januar 2016 en dom i storkammer om hvilken betydning lang saksbehandlingstid skal ha for straffutmålingen (HR-2016-225-S). Avgjørelsen klargjør at total inaktivitet hos myndighetene i seg selv utgjør et brudd på kravet om rettfærdig rettergang innen rimelig tid i Grunnloven § 95 og EMK art. 6 nr. 1 dersom den samlede liggetiden overstiger ett år (avsnitt 31 følgende). Tidsbruken kan imidlertid få betydning for straffutmålingen også der det ikke foreligger et brudd på rimelig tid-kravet.

Avgjørelsen klargjør videre at den kompensasjon som domfelte har krav på der saksbehandlingstiden har blitt for lang – også der det ikke foreligger brudd på rimelig tid-kravet – som hovedregel skal gis gjennom reduksjon av den ubetingede del av straffen (avsnitt 38 følgende). En skal således i utgangspunktet ikke gi kompensasjon ved å gjøre en del av straffen betinget. Påtalemyndigheten må ha disse utgangspunktene in mente ved påstandsutformingen i saker hvor saksbehandlingstiden har blitt for lang.

Størrelsen på kompensasjonen må utmåles konkret på bakgrunn av forholdene i den enkelte sak, jf. også Høyesteretts dommer 16. mars s.å. (HR-2016-591-A og HR-2016-592-A).

5. Tilrettelagte avhør – oppfølgende etterforskning

Riksadvokaten har over mange år rettet mye oppmerksomhet mot saker som gjelder vold og seksuelle overgrep mot barn, blant annet om prioritering i mål- og prioriteringsrundskrivene, aktiv bruk av regelen om passiv medvirkning, grundig og god etterforskning osv.

I dag er det et tydelig krav at slike saker skal prioriteres, også formidlet gjennom de nye reglene for tilrettelagte avhør som trådte i kraft 2. oktober i fjor. Det understrekes at det ikke bare er det tilrettelagte avhøret som skal prioriteres, men sakene som sådan. Fristene for avhør *skal* gjenspeiles også i den samlede saksbehandlingstiden.

Vi er bekymret for signaler om at saker blir liggende etter at tilrettelagte avhør er tatt. Det er derfor viktig at statsadvokatene også følger med på og følger opp samlet saksbehandlingstid både i den generelle dialogen med politidistriktene, og ved oppfølgingen av enkeltsaker. Riktignok er det ikke oppstilt et særskilt krav til saksbehandlingstid i disse sakene, men det kan utledes av

sakstypens prioritering og føringer gitt i riksadvokatens brev av 21. oktober 2015 om tilrettelagte avhør, at sakene ikke skal ha "liggetid". Manglende ressurser er her ikke en relevant innvending.

6. Høyesterett – nye rutiner ved oversendelse av anker m.m.

Det vises til brev fra riksadvokaten 6. mai 2016 hvor vi ba om at det overfor forsvarere ble understreket at det er viktig at fristen for innsending av støtteskriv overholdes. Vi har etter dette mottatt brev fra Høyesterett hvor det varsles at domstolen fra nå av vil praktisere påtalemyndighetens frister, dvs. at ankeutvalget vil ta saken under behandling uten å sette ny frist for støtteskrivet eller avvente dette. Høyesterett ber videre om at påtalemyndigheten setter en klar og tydelig frist for innsendelse av støtteskriv, avventer oversendelse til retten til dette mottas eller fristen er utløpt, slik praksis allerede er. Forsvarer må gjøres oppmerksom på at det ikke lenger kan påregnes at Høyesterett vil sette ny frist. Det vises til vårt brev til samtlige statsadvokatembeter av 15. juni 2016 med nærmere omtale av rutinene.

7. Høyesterett – behovet for originale ankeerklæringer i fengslingsaker og originale støtteskriv

Høyesterett har i kjennelse 2. mai 2016 (HR-2016-00934-U) uttalt at anker over fengslingskjennelser kan tas under behandling selv om retten ikke har mottatt original undertegnet ankeerklæring verken fra siktede eller fra forsvarer. Det er følgelig ikke nødvendig å kreve fremlagt ankeerklæringer i original før oversendelse av saksdokumentene til Høyesterett. Tilsvarende gjelder for forsvarers støtteskriv, kopi eller mail er tilstrekkelig, jf. vårt brev til samtlige statsadvokatembeter av 15. juni d.å.

8. Manglende oversendelse fra politiet til statsadvokaten av saksdokumenter i klagesak – oppfølging fra statsadvokaten

Riksadvokaten mottok i slutten av april i år gjenpart av en purring fra en bistandsadvokat til regional statsadvokat på behandlingen av en klagesak. Klagesaken gjaldt henleggelsen av en sak om voldtekt og mishandling i nære relasjoner.

Henleggelsen ble påklaget primo juli 2015. I brev til statsadvokaten medio desember 2015 gjorde bistandsadvokaten oppmerksom på at klagen ikke var oversendt fra politiet, og ba om at statsadvokaten fulgte opp. Bistandsadvokaten purret på nytt i slutten av januar og deretter, som nevnt, i slutten av april. Statsadvokaten hadde fulgt opp purringene med e-poster – først til påtaleansvarlig primo januar, så til påtaleansvarlig og påtalesjef primo februar, og til slutt til politimesteren med kopi til påtalesjef og påtaleansvarlig i slutten av april. Det kom ikke noe svar fra politidistriktet før etter den siste e-posten. Klagesaken ble sendt fra politiet til statsadvokaten først medio mai i år.

E-post til påtaleansvarlig er en rask og enkel måte å purre opp saker på. Dersom vedkommende ikke følger opp og svarer på henvendelsen innen få dager, er det nødvendig med ytterligere oppfølging, for eksempel ved telefonhenvendelse direkte til påtaleleder eller politimester.

Riksadvokaten ber statsadvokatene innføre nødvendige rutiner slik at purringer som ikke blir besvart innen kort tid, kan følges opp på adekvat måte.

9. Begrunnelse for henleggelsesvedtak – merknader fra Sivilombudsmannen

I forbindelse med en klage til Sivilombudsmannen i en henlagt barnebortføringssak bemerket ombudsmannen at det bør stilles større krav enn vanlig til begrunnelse for henleggelse av saker

som har stor betydning for de berørte når sakens faktum tyder på at det foreligger forhold som i utgangspunktet er straffbare. Saken gjaldt anmeldelse mot barnets mor for bortføring til Spania uten fars samtykke. Far hadde delt foreldreansvar, men ikke daglig omsorg eller samværsrett. Forholdet rammes av ordlyden i straffeloven (1902) § 216 (og 2005-loven § 261), men i lovforarbeidene er det særskilt omtalt en rettsstridsreservasjon når hensynet til barnets beste tilsier at forholdet ikke bør straffeforfølges. Henleggelsesvedtaket viste til dette, men var ikke utførlig begrunnet. (Uttalelse 9. desember 2015 i sak 2013/2594). Riksadvokaten forutsetter at politiet og statsadvokatene retter seg etter ombudsmannens uttalelse

10. Prioritering av visse saker om økonomiske misligheter

I brev av 6. mai 2016 fra Disiplinærkomiteen i Norsk kennelklubb ble det uttrykt bekymring over at anmeldelser fra lokallagene om underslag og andre økonomiske misligheter konsekvent henlegges. Riksadvokaten ga i svarbrev 13. mai 2016 uttrykk for at en deler bekymringen hvis det er slik at anmeldte saker rutinemessig henlegges. Riksadvokaten påpekte at vinningskriminalitet mot foreninger som i stor grad er basert på frivillig innsats rammer foreningen og medlemmene hardt, selv om beløpet ikke er stort, og at dette er et moment som skal tillegges vekt ved spørsmålet om saken skal prioriteres, jf. mål- og prioriteringsrundskrivnet for 2016 punkt V.2. Henleggelse kan påklages til riksadvokaten hvis foreninger mener at det skjer en systematisk feilprioritering av disse sakene. Konkrete klagesaker må vurderes nøye av statsadvokatene.

11. Underretning om henleggelse – henvendelse fra Advokatforeningen

Riksadvokaten mottok i mars henvendelse fra Advokatforeningens undergruppe for bistandsadvokater, som bl.a. peker på at bistandsadvokatene relativt ofte ikke underrettes om henleggelse. Det minnes om påtaleinstruksen § 17-2 første led bokstav f), og statsadvokatene bes følge opp dette overfor politiet. Advokatforeningen ønsker videre at underretningsbrevene merkes med fornærmedes navn, da det etter sigende kan være arbeidskrevende å avdekke hvilken sak som er henlagt. I brevet pekes det dessuten på at det kan være uheldig at underretningsbrevene sendes mindreårige på hjemmeadresse. Brevene er ofte vanskelige å forstå, og dessuten er det ikke sjelden barnet deler adresse med personen etterforskningen var rettet mot. Riksadvokaten er klar over at underretningene som sendes fra politiet i stor grad er automatiserte og at eventuelle mer gjennomgående endringer må skje via POD/PIT. Problemstillingene kan likevel med fordel nevnes for politiet slik at det kan vurdere tilpasning i enkelte saker.

12. Underretning til Tilsynsrådet for advokatvirksomhet, jf. politiregisterforskriften § 10-7

Tilsynsrådet for advokatvirksomhet har i brev av 22. juni 2016 anmodet riksadvokaten om å minne underliggende etater om politiets plikt etter politiregisterforskriften § 10-7 (tidligere påtaleinstruksen § 5-5) til å underrette Tilsynsrådet dersom en advokat eller rettshjelper *siktes* for lovbrudd som kan få betydning for vedkommendes advokatbevilling eller tillatelse. Av § 10-7 tredje ledd fremgår at slik underretning i alvorlige tilfeller skal gis allerede *når etterforskning iverksettes*. Bakgrunnen for anmodningen er at Tilsynsrådet for advokatvirksomhet frykter at de ikke får informasjon om aktuelle straffesaker som reises mot deres tilsynsobjekter. Tilsynsrådets nylige gjennomgang av statistikk for tilsynsvirksomheten viser således at antall innrapporteringer har vært "nokså jevnt de siste ti årene, til tross for at advokatstanden har økt med om lag 42 prosent i samme periode". Statsadvokatene bes derfor på hensiktsmessig måte minne politiet om underretningsplikten etter politiregisterforskriften § 10-7, og om riksadvokatens brev av 19. juni 2008 til statsadvokatene og politimestrene med retningslinjer blant annet om hvordan denne informasjonplikten skal ivaretas.

13. Straffeloven § 202 - misbruk av identitetsbevis med eiers samtykke

Riksadvokaten traff 13. april 2016 avgjørelse i sak om misbruk av identitetsbevis, og konkluderte med at straffeloven 2005 § 202 ikke tilstrekkelig klart omfatter det å benytte en annen persons identitetsbevis dersom sistnevnte har samtykket til bruken. Slikt misbruk var omfattet av straffeloven 1902 § 372 annet ledd, og det har dermed skjedd en avkriminalisering. Det er mye som tyder på at denne er utilsiktet, og riksadvokaten har gjort Justis- og beredskapsdepartementet oppmerksom på situasjonen. Avgjørelsen ble sendt statsadvokatene 15. april d.å., og er i brev 10. mai d.å. fulgt opp med en generell beslutning om at forelegg utferdiget for slike tilfeller skal oppheves.

14. De nye ungdomsreaksjonene

Fra iverksettelse av de nye ungdomsreaksjonene 1. juli 2014 og frem til 31. mai 2016 er ca. 460 ungdommer ilagt eller idømt ungdomsoppfølging og 70 idømt ungdomsstraff. Konfliktrådssekretariatet gir uttrykk for en viss bekymring for at terskelen for å ilegge/idømme disse reaksjonene synes å variere både i politiet og domstolene. Når det gjelder grensen mellom ungdomsstraff og ubetinget fengsel, har Høyesterett gitt føringer i to dommer avsagt 23. juni 2016 (ref. 2016-1364A og 2016-1365A). Begge dommene gjelder grove seksuallovbrudd.

Praksis synes også å variere hva gjelder oppfølging av brudd, herunder brudd på vilkåret om å ikke begå ny kriminalitet. Sekretariatet har inntrykk av at påtalemyndigheten i en del saker kvier seg for å påtale nye straffbare forhold, bl.a. med den konsekvens at ungdommen i lang tid blir gående i et "vakuum", hvor han/hun ikke vet hva som skjer. I november d.å. arrangeres en erfaringskonferanse om ungdomsreaksjonene med tema "lik praksis og likebehandling". Invitasjonen er sendt statsadvokatembetene, med oppfordring om å delta.

Riksadvokatens midlertidige retningslinjer fra januar 2015 ble i brev 14. desember s.å. justert noe hva gjelder kravet om å innhente personundersøkelser for mindreårige (PUM). Kriminalomsorgen har for liten kapasitet til å foreta slike raskt nok i alle saker, og riksadvokaten besluttet dermed at PUM ikke er nødvendig når det kan ligge an til at påtalemyndigheten avgjør saken med ungdomsoppfølging (straffeprosessloven § 71a eller § 69 tredje ledd) og det foreligger andre utredninger/vurderingen som gir påtaleansvarlig et tilstrekkelig godt grunnlag til å treffe avgjørelse. Kriminalomsorgen er oppfordret til å iverksette tiltak for å bedre kapasiteten til å foreta personundersøkelser.

15. Narkotikaprogram med domstolskontroll

Endringsforskriften om forlengelse og innføring av "landsdekkende" ordning med straffereaksjonen Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND). ND-program trådte i kraft 12. februar 2016 med virkning fra 1. januar d.å. Det må foretas endringer og tilpasninger i forskriften, idet dagens forskrift er tilpasset ordningen slik den har vært i Oslo og Bergen. Revisjonsarbeidet pågår i Justis- og beredskapsdepartementet. Noe av det viktigste som må klarlegges, er hvilke av landets domstoler som skal ha ansvar for domstolskontrollen under straffegjennomføringen. Forslaget til ny forskrift forventes å bli sendt på høring i løpet av kort tid.

Det er viktig at politi- og påtalemyndighet har kjennskap til ordningen, og så raskt som mulig starter de nødvendige prosesser for at straffereaksjonen skal kunne benyttes i de rette sakene. Informasjonsarbeidet gjelder alle aktører som kan tenkes å ha en rolle ved gjennomføringen av

dommer på ND-program. Friomsorgen i de ulike fylkene har allerede etablerte samarbeidsstrukturer med politiet og påtalemyndigheten lokalt. Prosjektleder i Kriminalomsorgsdirektoratet, Ingunn Seim, kan med fordel inviteres til påtalemøter o.l. for å redegjøre for ordningen. Målet er at praksis skal utvikle seg så likt som mulig, det være seg innhold, oppfølging og kontroll av vilkår. Her har påtalemyndigheten en sentral rolle.

16. Retningslinjer for oppnevning av settepolitimester etter ny politireform

Riksadvokaten ga 20. april 2016 nye retningslinjer om fremgangsmåten ved oppnevning av settepolitimester etter endret politistruktur. Bakgrunnen for direktivene er bl.a. at det ved eventuell inhabilitet ikke vil være en annen aktuell settepolitimester i flere statsadvokatregioner. I slike tilfelle, eller når det av andre grunner er ønskelig å oppnevne en annen settepolitimester enn den/de som finnes i statsadvokatens region, overlates det til statsadvokaten å rette en henvendelse til et annet statsadvokatembete (normalt en tilgrensende region). Habilitetsvurderingen foretas av anmodende statsadvokat, men oppnevning av ny politimester må foretas av statsadvokaten i den region hvor settepolitimester tjenestegjør. Spørsmålet om oppnevning av settepolitimester forelegges ikke riksadvokaten uten i særlige tilfelle, som – i likhet med enkelte andre spørsmål – er nærmere omtalt i retningslinjene.

17. Oppnevning av politiadvokater

Anmodning om oppnevning av politiadvokater som aktor i sak hvor riksadvokaten har utferdiget tiltale, jf. straffeprosessloven § 76 tredje ledd, må begrunnes og skal fremsettes av embetsleder (i Oslo kan avdelingsleder undertegne) og paraferes av ansvarlig statsadvokat. Begrunnelsen bør i første rekke knyttes til arbeidssituasjonen ved statsadvokatembetet og sakens vanskelighetsgrad. Anmodning om oppnevning av politiadvokat som *medaktor* kan fremsettes av hovedaktor alene.

18. Samordningsorganet

Ved brev av 5. april 2016 ble statsadvokatene orientert om Samordningsorganets satsningsområder for 2016:

- Kriminelle nettverk som bedriver arbeidsmarkeds kriminalitet og/eller annen alvorlig grenseoverskridende kriminalitet, herunder IKT-kriminalitet.
- Kriminelle gjengmiljøer, herunder 1 % MC-miljøet, som benytter tilsynelatende legale virksomheter til utøvelse/kamouflering av kriminalitet.
- Menneskesmugling, særlig knyttet til økningen av migrasjon til Norge.

Riksadvokaten ønsker større aktivitet fra statsadvokatene inn mot politimestre i egen region for å vurdere om det er egnede saker som bør gi grunnlag for søknad om ekstramidler til benyttelse ved samordnet og aktiv etterforskningsinnsats. Etter ønske vil førstestatsadvokatene rutinemessig bli orientert om hvilke prosjekter i egen region som gis støtte av organet.

19. Vold mot ansatte i fengsel

Riksadvokaten minner om at trusler og vold mot ansatte i fengslene må møtes med det nødvendige alvor fra politiets og påtalemyndighetens side, både hva gjelder etterforskning, irettføring, reaksjonsvalg og straffutmåling. Det vises til rundskriv del II – nr. 2/1988 av 22. september 1988 om vold mot ansatte i fengslene, brev av 7. november 2000 til statsadvokatene og politimesterne om vold og trusler mot ansatte i fengslene, brev av 11. juli 2003 til statsadvokatene om nytt registreringskjema for vold og trusler i kriminalomsorgen og også

rundskriv nr. 3/2004 av 24. februar 2004 om straffbare handlinger i fengsel – samordning mellom reaksjon fra kriminalomsorgen og straff.

Utfordringer knyttet til denne type saker kan med fordel drøftes med politimestrene, og eventuelle klager over manglende prioritering eller henleggelse må vurderes nøye.

20. Bistand fra forsvaret til politiet

Ved lov av 4. september 2015 ble § 27 a om bistand fra Forsvaret tilføyd politiloven. En arbeidsgruppe er senere oppnevnt og skal utarbeide forslag til ny bistandsinstruks. Etter § 27 a andre ledd kan Forsvaret utøve makt innenfor de rammer som følger av politiloven § 6. Det er viktig at påtalemyndigheten er seg bevisst at bistand etter § 27 a ofte vil ha straffeprosessuell pågrepelse som formål, og i denne forbindelse minnes om straffeprosessloven § 170 a, § 175 første ledd i tillegg til § 226 første ledd, pkt c. Det er en forutsetning at påtalemyndigheten vurderer forholdsmessigheten, og problemstillingen bør drøftes med politimestrene.

21. Rundskriv om avhør

Riksadvokaten utga 11. mai d.å. rundskriv 2/2016 om politiavhør. Rundskrivet er, både i form og innhold, en oppfølging av uttalte ønsker og behovet for nødvendige avklaringer. Ingen avhør er like, og at spørsmål som reises, må alltid vurderes og besvares innenfor en konkret kontekst. Formålet med rundskrivet har således, i tråd med Riksadvokatembetets tradisjon, vært å gi overordnede føringer og avklaringer, hvor økt kvalitet gjennom bevisstgjøring, enhetlig metodikk og notoritet står sentralt.

Rundskrivet gjelder i utgangspunktet for alle avhør som gjennomføres under etterforskning. I kapittel 2-4 gis en redegjørelse for ulike aspekter knyttet til avhørets formål, sentrale rammebetingelser og rettigheter under et avhør. I kapittel 5 om avhørets ulike faser omhandles problemstillinger av både prinsipiell og praktisk art. Viktigheten av gode forberedelser understrekes, og riksadvokaten fastslår at sammendrag som hovedregel bør skrives i den rekkefølge informasjonen fremkom. Videre heter det at avhørsrapportene skal inneholde det som er relevant for å belyse saken, men heller ikke mer. Det minnes om viktigheten av at etterforskningsledelsen støtter avhører i enkeltsaker og bidrar til trygghet gjennom regelmessige tilbakemeldinger.

I punkt 6.6 utvides bruken av lyd- og bildeopptak. Fra og med 1. januar 2017 skal lydopptak *så vidt mulig* benyttes ved alle avhør.

Rundskrivet ligger tilgjengelig på KO:DE og riksadvokaten.no.

22. Generaladvokaten – forslag til endringer

Justis- og beredskapsdepartementet vil i nær fremtid sende spesialrådgiver Morten Ruuds utredning "*Gjennomgang av ordningen med generaladvokat og krigsadvokater*" på høring. I utredningen fremgår at antallet militære straffesaker nå er så lavt at det tilsier endringer av dagens organisering av den påtalemessige behandlingen av denne type saker.

En mulig modell vil innebære at generaladvokatens funksjon består, fortrinnsvis ved at denne også gis oppgaver som statsadvokat, f.eks. ved Det nasjonale statsadvokatembetet. Riksadvokaten forventer gjennomarbeidede høringsuttalelser fra statsadvokatene.

23. Mandat for ruspåvirket kjøring

En arbeidsgruppe nedsatt av riksadvokaten har i en rapport av 1. april d.å. utformet forslag til standardisert mandat for sakkyndige uttalelser i saker som gjelder kjøring under påvirkning av andre rusmidler enn alkohol. Rapporten gir også en kortfattet veiledning for politiet i behandlingen av disse sakene.

Høringsfristen for statsadvokatene og politimestrene er nå utløpt. Uttalelse fra Den rettsmedisinske kommisjon, som har hatt en representant med i arbeidsgruppen, avventes. Så snart uttalelse derfra foreligger, vil rapporten bli fulgt opp videre.

Politiet, dvs. UP, har nå fått et hensiktsmessig hjelpemiddel for ved spytt-testing å avsløre kjøring under påvirkning av narkotiske midler – Dräger Drug Test 5 000 – og det kan påregnes flere slike saker i tiden fremover. Fra 1. februar 2016 er det fastsatt straffbarhets- og straffutmålingsgrenser for en rekke nye stoffer, i alt 28, og det er angitt omregningsfaktorer som gjør at det kan summeres stoff innenfor like grupper, slik at en i forhold til aktuelle stoff kan komme frem til en samlet påvirkningsgrad *uten* å gå veien om en sakkyndig uttalelse.

24. UP – viktigheten av at påtalenettverket opprettholdes i de nye distriktene

Med støtte fra riksadvokaten opprettet UP i 2009 et påtalenettverk med én påtalerepresentant fra hvert av politidistriktene. Bakgrunnen var å styrke kompetansen i vegtrafikkrett hos politijuristene. UP er, uten å ha påtalemyndighet, gitt en veileder-rolle, hvilket faglig sett åpenbart var en forbedring sammenlignet med tiden før nettverket ble etablert. Dette er ikke et felt som politijuristenes faglige overordnede, statsadvokatene, har viet særlig oppmerksomhet.

Arbeidsgrupperapporten fra før jul 2015 om dødsulykker og straffesaksbehandlingen i trafikksaker viser ikke ubetydelige svakheter i behandlingen av de alvorlige sakene, formentlig også generelt i trafikksaker, og funnene i rapporten understreker betydning av kompetanse på dette fagfeltet hos påtalemyndigheten i politiet.

Riksadvokaten har overfor Politidirektoratet tatt opp, og understreket, viktigheten av å opprettholde påtalenettverket i de nye politidistriktene. Den geografiske utstrekningen av enkelte av de nye distriktene kan reise spørsmål om det noen steder bør utvides.

25. Kompetanse etter straffeprosessloven § 216 d annet ledd

Straffeprosessloven § 216 d annet ledd regulerer hvem i politiet som har kompetanse til å beslutte/begjære bruk av kommunikasjonskontroll, romavlytting, ransaking/beslag med utsatt underretning, bruk av teknisk peileutstyr, samt til å beslutte/begjære bruk av nevnte skjulte tvangsmidler for å avverge nærmere angitt alvorlig kriminalitet (straffeprosessloven § 222 d).

I brev av 9. februar d.å. ble det fra riksadvokaten presisert at lovens regler er uttømmende og omfatter:

- Politimester og visepolitimester, forutsatt at hun/han tilhører påtalemyndigheten, jf. straffeprosessloven § 55, har primærkompetanse i medhold av straffeprosessloven § 216 d annet ledd første punktum. Tilsvarende gjelder den som formelt er konstituert som politimester/visepolitimester. Personer som i interimperioden er i stilling som fungerende leder med grad som visepolitimester, men uten visepolitimesterfullmakter, har *ikke* primærkompetanse. Dette gjelder selv om vedkommende deltar i såkalt politimesterjour.
- Politimesterens faste stedfortreder, forutsatt at hun/han tilhører påtalemyndigheten, har

kompetanse *ved politimesterens fravær* i medhold av straffeprosessloven § 216 d annet ledd annet punktum. Politimesteren anses fraværende når hun/han ikke befinner seg i distriktet.

- Straffeprosessloven § 216 d annet ledd tredje punktum åpner for at politimesteren med samtykke fra førstestatsadvokaten kan bestemme at også andre av påtalemyndighetens tjenestemenn i ledende stillinger innen distriktet skal ha samme særskilte kompetanse som den faste stedfortrederen *ved politimesterens fravær*.

Statsadvokatene har som overordnet påtalemyndighet alltid kompetanse til å treffe beslutning eller be om rettens samtykke til bruk av de ovenfor nevnte skjulte tvangsmidlene.

26. Kommunikasjonskontroll og romavlytting 2015

25 politidistrikt samt Kripos og Økokrim har benyttet kommunikasjonskontroll som etterforskningsmetode i 2015. Totalt dreide det seg om 189 saker og 1152 telefoner og andre kommunikasjonsanlegg. Bruk av IMSI-catcher fant sted i et begrenset antall saker. 497 mistenkte personer vært undergitt slik metodebruk i 2015.

Ca. 35 % av telefonavlyttingene ble iverksatt ved hurtigkobling etter beslutning fra påtalemyndigheten. I tre saker ettergodkjente ikke retten hurtigkoblingene. Etter anke ble slik godkjenning gitt av lagmannsretten i en av sakene.

Ca. 65 % av kommunikasjonskontrollsakene omfattet narkotikakriminalitet. De øvrige sakene gjaldt et bredt spekter av annen alvorlig kriminalitet, bl.a. drap/drapsforsøk/drapsforbund, krigsforbrytelser, legemsbeskadigelse/grov kroppsskade med dødsfølge, ildspåsettelse, seksuallovbrudd, grove ran, grov menneskehandel, grove frihetsberøvelser, grov korrupsjon, grove tyverier/bedragerier/helierier/dopingforbrytelser som ledd i organisert kriminalitet mv.

Basert på innberetninger fra politimestrene ga litt under halvparten av sakene resultater i form av pågripelser, beslag og/eller informasjon av bevis- og etterforskningsmessig verdi. Kriminelle nettverk i tilknytning til narkotikakriminalitet, menneskehandel og arbeidsmarkedskriminalitet er avdekket.

Romavlytting ble brukt av 6 politidistrikt i til sammen 10 saker, og da i kombinasjon med andre skjulte etterforskningsmetoder. Politiet har formidlet at det bevismessige utbyttet varierer.

27. Økt antall asylsøkere

Det ble høsten 2015 registrert en stor økning i antall asylsøkere til Norge som har medført et medført et betydelig press både på politiet og utlendingsmyndighetene. Mange av søknader er fremdeles ikke avgjort og det vil ta lang tid å få uttransportert eventuelle personer som ikke innvilges opphold i Norge. Et overordnet mål er at utlendinger uten lovlig opphold i Norge, og som begår kriminalitet, skal returneres til hjemlandet så raskt som mulig. Dette forutsetter en aktiv forvaltningsmessig oppfølging hva gjelder de domfelte, og et tett og godt samarbeid med Kriminalomsorgen for å sikre uttransport straks dommer er ferdig sonet.

Riksadvokaten vil minne om at mange av de som søker beskyttelse i Norge også selv kan ha vært utsatt for kriminelle handlinger i form av eksempelvis menneskehandel eller de kan ha vært tvunget til å begå kriminalitet. Det er et mål at flere menneskehandelssaker skal avdekkes og arbeidet med denne typer saker må derfor gis prioritets jf. riksadvokatens rundskriv nr. 1/2016 Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2016.

Den store økning i antall asylsøkere med økt oppmerksomhet kan gi opphav til f.eks. hatkriminalitet. Dette må vies stor oppmerksomhet. Slik kriminalitet kan skape redsel og utrygghet hos alle med samme bakgrunn, og sakene må derfor gis prioritet og behandles med nødvendig alvor.

***

God sommer! Neste møte finner sted i Trondheim 30. mai – 1. juni 2017 med Trøndelag statsadvokatembeter som teknisk arrangør.

Tor-Aksel Busch

Kjerstin A. Kvande
førstestatsadvokat

Gjenpart: Politidirektoratet

Statsadvokatmøtet 2016

Innholdsfortegnelse

	Side
1. Voldtekt av barn under 14 år – konkurrens	1
2. Vilkåret "andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen" i straffeloven 1902 § 192 og straffeloven 2005 § 291	2
3. Anvendelse av straffeloven 2005 på handlinger begått før 1. oktober 2015	2
4. Ny høyesterettsavgjørelse om lang saksbehandlingstid	3
5. Tilrettelagte avhør – oppfølgende etterforsking	3
6. Høyesterett – nye rutiner ved oversendelse av anker m.m.	4
7. Høyesterett – behovet for originale ankeerklæringer i fengslingsaker og originale støtteskriv	4
8. Manglende oversendelse fra politiet til statsadvokaten av saksdokumenter i klagesak – oppfølging fra statsadvokaten	4
9. Begrunnelse for henleggelsesvedtak – merknader fra Sivilombudsmannen	4
10. Prioritering av visse saker om økonomiske misligheter	5
11. Underretning om henleggelse – henvendelse fra Advokatforeningen	5
12. Underretning til Tilsynsrådet for advokatvirksomhet, jf. politiregisterforskriften § 10-7	5
13. Straffeloven § 202 – misbruk av identitetsbevis med eiers samtykke	6
14. De nye ungdomsreaksjonene	6
15. Narkotikaprogram med domstolskontroll	6
16. Retningslinjer for oppnevning av settepolitimester etter ny politireform	7
17. Oppnevning av politiadvokater	7

18. Samordningsorganet	7
19. Vold mot ansatte i fengsel	7
20. Bistand fra forsvaret til politiet	8
21. Rundskriv om avhør	8
22. Generaladvokaten – forslag til endringer	8
23. Mandat for ruspåvirket kjøring	9
24. UP – viktigheten av at påtalenettverket opprettholdes i de nye distriktene	9
25. Kompetanse etter straffeprosessloven § 216 d annet ledd	9
26. Kommunikasjonskontroll og romavlytting 2015	10
27. Økt antall asylsøkere	10